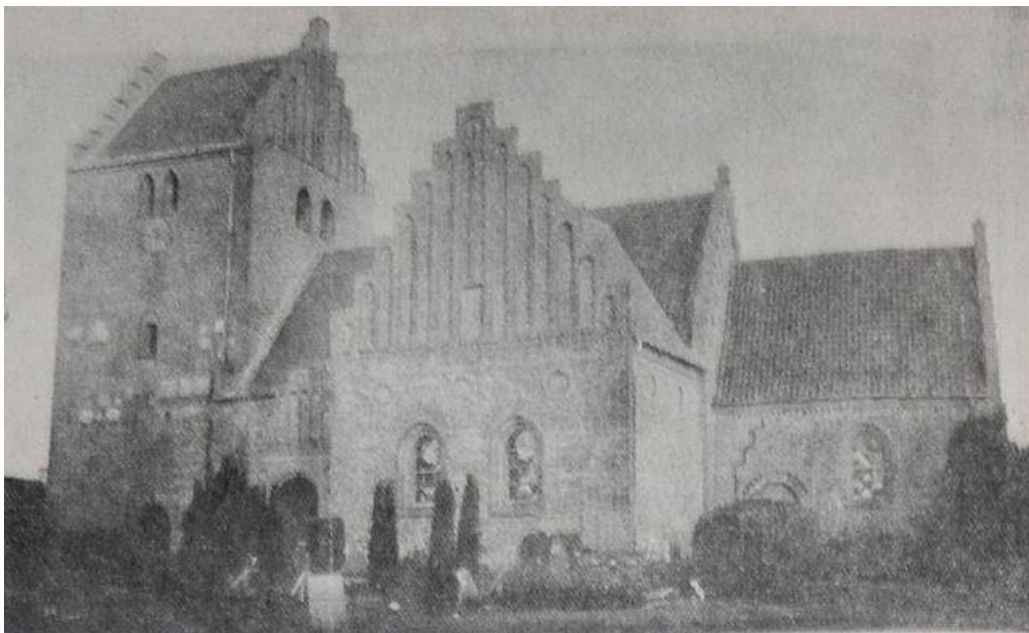

Af Nykøbing Kirkes Historie

Efter afdøde Pastor G. Knudsens Manuskript og med Datterens, Fru Valborg Meyers Tilladelse.

Syd for Nykøbing Kirke ligger en Bakkeskraaning, der hedder Holtet. „Holt“, den første Stavelse ogsaa i „Holbæk“ betyder en skovbevokset Bakke.

En gammel, paalidelig Nvkøbingenser. Skomagermester Carl Bendal (1824-1921), har fortalt mig, at han i sin Barndom har set Bøgetræer vokse paa den Del af „Holtet“, hvor nu Raadhuset ligger. Naar denne Træbevoksning har holdt sig saa længe, er det ganske rimeligt at slutte, at der mange Aarhundreder før - ja, vel ogsaa før Kristendommens Indførelse - har været Skov paa den højestliggende Del af „Holtet“, der hvor nu vor Kirke ligger. Her har formodentlig været en hedensk Offerlund med et Alter under aaben Himmel, og her som saa mange andre Steder er Hedenskabets hellige Sted blevet afløst af Kristendommens.

Den første Kirke har vel nok været af Træ, og da dens Tid var forbi, blev saa den første Kampestenkirke bygget, men af et ret ringe Omfang. Denne maatte vige for en Munkestenskirke, større og skønnere, som efter sagkyndiges Mening stammer fra Tiden mellem 1200-1230, altsaa fra Valdemar Sejrs Tid. Denne Kirke blev bygget i den da herskende Stil, den romanske, med runde Buer over Vinduer og Døre. En saadan gammel Rundbue ses i Korets Nordvæg i et højtsiddende, nu tilmuret lille Vindue; vi ser ogsaa Rundbuerne i de tre forhen tilmurede, men i 1880 genaabnede Vinduer i Korgavlen bag Alteret, og de ses i Frisen øverst paa Kirkens ydre Sidemure. Paa Korets Sydvestvæg ses ogsaa Portalen over en tilmuret Dør, den gamle Præstedør, med en smuk gammel Rundbue. En af Munkestenene fra denne Bue findes nu paa Nationalmusæet; thi en Mand, der har kendt Runerne, har med en spids Pind ridset Runer i Stenen, før den blev brændt, og paa Stenen staar der:

i u u u u h h h i h h

De giver altsaa ingen Mening, men har vel været ridset af en, der har haft Beskæftigelse med Stenenes Brænding. Man brugte nemlig dengang ofte at lave et Teglværk saa nær ved Kirken som muligt, mens den blev opført.

Det kan da ogsaa nævnes, at Levninger af et saadant Teglværk for en halv Snes Aar siden blev fundet tæt ved Rørvig Kirke, og de deri fundne Stens Maal svarer ganske til de anvendte i Stens.

Nykøbing Kirkeskibs Vestgavl har haft to opadløbende Rundbuefriser, som endnu ses, naar i man gaar op i Taarnet; derved kom denne Gavl til at danne Forbilledet for Restaureringerne i 1880, og 1892 af den i saa høj Grad mishandlede Korgavl.

Naar man tager sin Fantasi til Hjælp og tænker sig, at Taarnet, Vaabehuset, den store Korsarm i Syd og Sakristiet i Nord er fjernede, kan man i Aanden se Kirkens Skib og Kor staa i deres rene Skønhed og harmoniske Maal, og i det indre var der to højtlidsfulde Rum, adskilte og dog forenede ved den brede Korbue, der samlede dem til eet, et Guds Hus, stilrent og alvorligt. Vi man bøje os i Undren for en Tid og en Slægt, der skænkede Danmark dets fleste Kirker, der for en stor Del staar endnu. Rummet i den oprindelige Kirke har været stort nok for Nykøbings faa Indbyggere, der boede paa det smalle Land mellem de to Have.

Nykøbing 1932 – fra Holbæk Amts Venstreblad

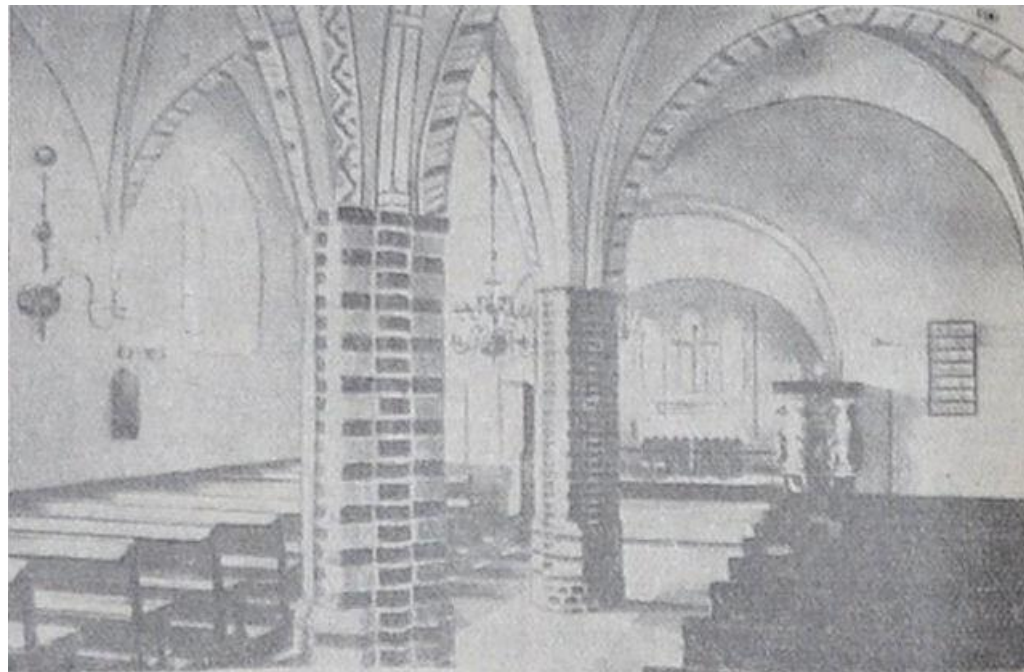
www.nykobingslokalhistoriske.dk

De gamle Munke byggede solidt, for Murene er meget tykke, fra 1½ til 2 Alen, og der skulde en kraftigt Haand til at tumle de store Munkesten, der vejer indtil 16 Pund Stykket. De er desuden godt forbundet; thi Kalken, der er et fortrinligt Bindemiddel, blev i gamle Dage bearbejdet meget længe, saa det er næsten umuligt at skille Sten fra Kalk. Selve Skibet er 26 Alen langt og 16 Alen bredt. Koret 16 Alen langt og 12 Alen bredt. I den oprindelige Kirke var der kun faa og smaa højtsiddende Vinduer, da den jo tillige skulde være Menighedens Tilflugtssted i Ufredstider, og der var heller ikke saa megen Brug for Lys som nu. Kun faa kunde og skulde jo læse, og man brugte da at tage Lys med og ofre dem til Kirken. Det maa fylde os med Undren, at man i en urolig Tid kunde faa Raad til og Ro til i et lille afsides Samfund at bygge en saadan Kirke.

Men man maa undre sig mere over, at Kirken kun godt 100 Aar efter sin Opførelse blev bygget om i en ny Stilart, den gotiske eller Spisbuestilen. Dette kommer vel nok af, at den nye Kirkestil ikke blot var en ny Byggemaade, men et synligt Udtryk for en aandelig Vækkelse, der da gik over Landene. Man vilde ikke længere have det flade, noget trykkende Loft, der heller ikke passede til vort Klima, idet den fugtige Luft fra Loftsplankerne efter Tøbrud eller en Frostperiode som en Regn falder ned i Kirken. Man vilde i Stedet have et hvælvet Loft med Himmelhvælvingen som Forbillede, og den Slags Hvælvinger havde man jo nylig lært at bygge. Den Bygmester, der forestod Forandringen i vor Kirke, har som han, der forandrede Ubbø (ved Kalundborg), Boeslunde og Skelskør Kirker, ikke vovet i det ret brede Skib at lade en Hvælving spænde fra Mur til Mur, da Trykket paa Ydermuren derved vilde blive ret stærkt. Derfor har han ladet de tre Piller midt i Skibet opføre, således, at disse nu bærer deres Del af Trykket fra Hvælvingerne, og derved er der fremkommet de nuværende 2 Rader Hvælvinger med 4 Hvælvinger i hver Rad. Derimod kunde det lidt smallere Kor nok bære en Hvælving.

Rummet i Skibet blev noget delt ved disse tre Piller, men de har deres Skønhed, som man gennem Aarene faa Øje paa, for naar Kirken ved Aftenstid er oplyst, ligner den øverste Pille ret fra Alteret en Palmestamme, og Ribberne i Hvælvingerne ligner Palmeblade. Dette er da ogsaa Stilens Mening. Nationalmuseet skrev til mig i 1927, at vor Kirkes Hvælvinger var ældre, end de sædvanligvis ses - de er altsaa nogle af de ældste Hvælvinger, vi har.

Før i Tiden har man ment, at de er blevet bygget omkring 1400; nu er man sikker paa, at de er bygget kort efter Aar 1300.

Taarnet stammer fra den seneste katolske Tid og skjuler nu den smukke, stilrene Vestgavl; det er i sig selv baade storslaaet og smukt, højt som det ligger. Udefra bliver man paa nært Hold slaaet af dets Fylde, idet dets ydre Omfang, Mure og Piller, udgør 253 Kvadratalen, men dets indre kun 113. Som Kor og Skib har Taarnet takkede Gavle i samme Stil, og set fra Sydøst danner disse 3 Gavlparter det ene over det andet— et smukt arkitektonisk Skue. Mærkelige er de store Kampesten, der er muret ind i Taarnet ret højt oppe; man mener, at de har haft særlig Anvendelse i den første Kampestenkirke.

Paa samme Tid som Taarnet blev vistnok den store Korsarm mod Syd bygget til, rimeligvis for at skaffe Plads til flere Begravelser inde i Kirken, og Hvælvingerne i denne Tilbygning er da ogsaa af ret sen Oprindelse med Rester af Kalkmalerier. Indtil 1836 var Kirkegulvet dækket af Ligsten med Navne og Indskrifter over de nedenunder liggende; men i dette Aar blev Ligstenene brudt op og solgt ved Auktion. Afdøde Overlærer Steincke fandt for ca 30 Aar siden Halvdelen af en af disse med Navnet Morten Thuesen, en af Byens tidligere Borgmestre og Slægten Grundtvigs Stamfader. Da den fandtes i

Nykøbing 1932 – fra Holbæk Amts Venstreblad

www.nykobingslokalhistoriske.dk

Algade Nr. 56, havde den fundet Anvendelse som Afløb for en Køkkenvask; nu er den ophængt paa Skibets Væg, Syd for Prædikestolen.

Fra det 17. Aarhundrede stammer det nuværende Sakristi, hvori der oprindelig var aaben Begravelse; men denne blev fyldt i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, og senere har Sakristiet været anvendt til Skriftemaal.

De sidstnævnte Tilbygninger har ikke været nogen Pryd for Kirken, der ogsaa paa anden Maade er blevet berøvet sin oprindelige Skønhed, saaledes som det gik med den tilmurede, men senere restaurerede Korgavl. Den værste Tilbygning har dog været et Vaabenhus, den blev muret helt op til den sydlige Korsarms Vestmur og strakte sig lige saa langt mod Syd som denne, og tilmed havde de fælles Tag, der altsaa har været meget bredt. Derved fik Regnvandet daarligt Afløb og trængte ind gennem Taget, hvis Træværk blev ødelagt; denne Ulempe foraarsagede idelige Udgifter for Kirken. Midt i forrige Aarhundrede blev da dette hæslige Vaabenhus revet ned, hvorefter man først indrettede en lille Forstue i selve Kirken, indtil det nuværende Vaabenhus blev bygget til i 1868, og denne lille Tilbygning er det eneste af Kirkens Ydre, som ikke er muret af Munkesten. Kirkens Ydre var den Gang hvidkalket overalt, hvilket ses af et gammelt Billede i Musæet.

I mange Aar havde man følt, at en Restaurering var tiltrængt, for at vor Kirke kunde genvinde sin oprindelige Skønhed. Kirkeinspektionen henvendte sig derfor til Arkitekten, Etatsraad Herholdt, Professor ved Kunstakademiet; men da han var en ældre Mand, lod han sin Medarbejder, Arkitekt Clemmensen (den ældre) opmaale og tegne Kirken, som den stod i 1878, og som den foresloges ændret.

Kirken blev da saa vidt muligt ført tilbage til sin oprindelige Stil. Det hvide Kalkpuds blev fjernet, og de mørnede Sten blev erstattet med ny. Mod Nord blev der indsat store, spidsbuede Vinduer, og ogsaa enkelte mod Syd. Restaureringen blev foretaget i to Tempi, først 1880 af Kirkens Indre med Indretning af et Ligkapel i Taarnet, dernæst 1892 af Kirkens Ydre. Den første Restaurering kostede 10,500 Kr., den sidste 18,000 Kr.

Før 1880 var der i Skibet 3 Rækker Stolestader; derved blev Gangene mellem dem meget, snævre og ubekvemme. Paa den nordlige Side stod Bænkene paa langs af Kirken, afbrudt af Orgelet, der stod paa en Forhøjning lige overfor det nuværende Orgel, der

har Plads i Korsarmens Vestside. Ældre Folk har fortalt mig, at den midterste Række Stolestader - mellem Pillerne - var beregnet for Tjenestefolk! De nuværende Farver og Mønstre ved Kirkens indre Dekoration stammer fra Arkitekt Clemmensens Ændringer i 1880, men er jo fornyet flere Gange siden. Ved denne Restaurering blev der ikke Raad til at anskaffe den paatænkte Alterskranke, som Arkitekten da foreslog, hvorfor man maatte nøjes med en ganske tarvelig Fyrretræsskranke i ca. 50 Aar, indtil det i 1932 lykkedes at faa en smuk Alterskranke og Smedejernsgitter, tegnet af Arkitekt Einar Andersen og udført af Smedemester Clausen og Snedkermester Gottschalck.

Vor Kirke ligner en stor Landsbykirke og har en herlig Beliggenhed paa Landtangens højeste Sted. Set fra Egebjærgvejen og Rørvigvejen behersker Synet af den ganske den lille By, hvis stolteste Bygning den er.

Ved det første Syn af dens Indre synes nok de fleste, at de tre Piller i Skibets Midte skæmmer den; men har man først vænnet sig til dem, kommer man til at holde af dem og de skønne, smaa Hvælvinger, de bærer. Et Forhold bliver paa Grund af disse Piller meget iøjnefaldende, nemlig at Koret er bygget lidt skævt paa Skibet, hvorfor Korets Midtlinie altsaa ikke ligger i Flugt med Skibets. Dette er gjort med Vilje og kan iagttages paa saa mange Kirker. Grundtanken heri er efter Kirkearkitektens Mening, at den kristne Kirke er bygget paa den korsfæstede Jesus. Paa Billeder og paa Krucifikser ser vi vor Frelser bøje sit Hoved til højre Side i den Stund, „da han bøjede sit Hoved og opgav Aanden". Naar ogsaa den korsfæstede Jesus ligger til Grund for Kirken som Bygning, kommer Koret til at hælde til højre.

Hvis denne Tanke er rigtig, har den fundet et smukt Udtryk i det Hovedmotiv, der pryder vor Kirkes ny Altergitter, nemlig et forgyldt Kors i Cirklerne paa Gitterets Stænger, thi Tanken heri er:

Kristi Liv og Død er det centrale Vidnesbyrd om Guds Kærlighed til os.